

nih materijala i svoje kontrastne izražajnosti najviše za ovakvu ediciju i odgovarala. Izvršno su prikazani prezentirani arheološki spomenici, predmeti i pojedini detalji, te starohrvatske crkve. Epigrafija je jasna i uočljiva. Na slikama se, dakako, najčešće susrećemo sa sakralnim fragmentima iz raznih lokaliteta mahom iz južne Hrvatske od Solina do Knina, od Trilja, preko Ravnih Kotara, Biograda i Nina do Kvarnerskih otoka. Najviše ima ostataka od oltarnih pregrada, zatim su redom starohrvatske crkve, kapiteli, ciboriji, krstionice, fragmenti crkvene ornamentike, pleteri, reljefi, svetački ili stilizirani biljni i životinjski, redovito simbolički likovi, poznati spomenik hrvatskog kralja iz Zvonimirove krunidbene bazilike, lik hrvatskog velikaša, Gospini likovi, itd. Osim toga doneseni su primjerci raznih nakita, naušnica, dugmadi, razne vrste starohrvatskog oružja, vrsta umjetničkih matrica, uzorci zemljanih posuda, te epigrafski spomenici, naši etnički i vladarski natpisi. Sve je jasno i pregledno. Odras je i dokumentacija ondašnjih društveno-političkih i kulturnih postignuća našega naroda, svjedočanstvo općih religioznih prilika i društvenog stanja u doba narodne dinastije.

Iza fotografija slijedi *Popis slika* (91), te pregledan i vrlo informativan *Popis i kataloška obrada predmeta* (93—114). Jelovina je očito stručno i korektno obavio svoj posao. Uz jasne opće podatke naveo je iscrpnu literaturu o svakom predmetu.

Iako samo fragmentarno, ova edicija otkriva duhovno bogatstvo i ondašnji značaj našega naroda u kulturnom i društveno-političkom smislu. Ono što je svojedobno vrlo ingeniozno isticao naš poznati arheolog don Frane Bulić: »Iz kamena povijest, iz povijesti svijest« — to jasno potvrđuju i Muzej hrvatskih arheoloških spomenika i ovo reprezentativno izdanje *Starohrvatska baština*. Rijetki se narodi mogu podičiti tako bogatim, starim spomenicima i zapisima. Zbirka starohrvatskih epigrafskih spomenika, kaže Gunjača, naš je »najstariji arhiv, i to ne samo hrvatski ni jugoslavenski već Slavena uopće« (XV).

Obilje podataka, potvrda narodnih imena, glagoljica i narodni jezik, skladne sakralne građevine starohrvatskog stila, dekorativna plastika, reljefi i stilizirani likovi, narodni vladari i njihove zadužbine, natpisi, ostaci crkava i samostana, oltarne pregrade, oružja i nakiti — predstavljaju u novom Muzeju pod Marjanom povijesnu riznicu, koja je istodobno potvrda naše etničke ukorijenjenosti na ovome tlu i materijalno obrazloženje razložitosti ovogodišnjih kršćanskih jubileja u našem narodu.

DVA IZDANJA O SOLINSKOJ PROŠLOSTI

Ante Jurić, Antička i starokršćanska Salona. Starohrvatski Solin — Vodič, Solin, 1976.

Lovre Katić, Darni glasovi iz solinskih ruševina, Split, 1976.

Domagoj Šubić

Solin je stari grad. Zvao se nekada Salona. Naseljavali su ga Iliri, Grci, Rimljani i konačno Hrvati. Miješale su se i mijenjale u njemu vjere i kulture. Napadali su na nj ratnici. Rušili ga vandali. Porušen, obnavljao se poput feniksa iz priče. No velik dio njegova povijesnog blaga još uvijek leži pod zemljom.

Velik grad, središte na istočnom Jadranu, stara je Salona zarana prihvatila kršćanstvo, koje će u njoj ostaviti najdublje tragove. O tome svjedoče još uvijek čvrsti ostaci veličanstvenih bazilika, kamenih grobnica i spomenika; pričaju o sjaju i ljepoti nekadašnjeg kršćanskog grada.

Uz razvaline stare Salone u 7. se stoljeću diže starohrvatski Solin, razvija se u kraljevsko središte. Skromniji je u svojim crkvama i građevinama od rimske Salone, ali je povijesno za nas značajniji. Na žalost, u 16. će stoljeću i starohrvatski Solin, poput starokršćanske Salone, doživjeti svoje crne dane: porušit će ga Turci, tako da će do nas doprijeti samo ostaci, i u više slučajeva

samo temelji pod zemljom, prvog hrvatskog poznatog samostana, Jeleninih crkava, krunidbenih bazilika i drugih povijesnih objekata i lokaliteta, koji svjedoče o vjekovnoj nazočnosti našega naroda na ovome tlu.

Jurićev Vodič — ANTIČKA I STAROKRŠĆANSKA SALONA. STAROHRVATSKI SOLIN — jezgrovito i ilustrirano, u izvrsnoj kolor tehnici, prati posjetioca solinskih spomenika i lokaliteta od mjesta do mjesta, od kamena do kamena, crkava i spomenika... tumači i obrazlaže njihovu povijest, nekadašnji značaj i ulogu, vjekovnu sudbinu i arheološko-povijesnu vrijednost. Nenametljivo a jasno izlaže mišljenja današnje znanosti o povijesnim, umjetničkim, društveno-političkim, vjerskim i drugim aspektima Solina i solinske prošlosti. Jednako ga privlače i zanimaju starokršćanski i poganski spomenici — rimska Salona — kao i sakralni i povijesni objekti starohrvatskog Solina. Ukratko i jezgrovito izneseno je sve što može zanimati znatiželjnog posjetioca, evropskog turista ili kršćanskog hodočasnika, Hrvata i stranca jednako. Uz povijesne ličnosti i pregled šire solinske okoline spomenuti su i najzaslužniji istražitelji, s don Franom Bulićem na čelu. Jednom riječi, bogatstvo i raznolikost solinske prošlosti prezentirani su na najbolji način, stilski jasno, jezgrovito, i tehnički vrlo uspješno.

Katićeva brošura DAVNI GLASOVI IZ SOLINSKIH RUŠEVINA prilazi solinskoj prošlosti s drugog gledišta. Ona se prije svega zanima za starokršćanske spomenike, posebno za grobne natpise i bazilike, te vjekovno štovanje Bogorodice u drevnom i srednjovjekovnom Solinu do naših dana. Zanimljivo je kako naš poznati povjesničar, arheolog i pisac don Lovre Katić ide od groba do groba, od kamena do kamena, rekonstruira, čita i tumači: otkriva i pripočava kako su živjeli, osjećali i doživljavali svoj svijet i svoju vjeru stari kršćani i srednjovjekovni Solinjani. U don Lovrinu riječi progovaraju davni grobovi, goleme bazilike i spomenici o svijetu koji ih je gradio i vremenima koja su prohujala. Posebno su privlačna don Lovrina »Štenja« — čitanja o povijesnom štovanju Majke Božje. Knjižica se čita na dušek. Zanimljiva je običnu čovjeku, znatiželjnom istraživaču prošlosti i znanstvenom radniku. To je odlika don Lovrina stila.

Jedna i druga knjiga bit će posebno drage i korisne i našim čitateljima. Mnogi će sigurno poželjeti da ih pročitaju. I neće se prevariti. Obogatit će se.

NOVE KNJIGE

Juraj Kolarić: KRŠĆANI NA DRUGI NAČIN, izd. Veritas, Zagreb, 1976. Cijena 50 din. Narudžbe: Veritas, Miškinina 31, Zagreb.

Yves Ivonides: ZVIJEZDE KOJE NE ZALAZE, HKD sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1976. Cijena 60. din. Narudžbe: HKD sv. Ćirila i Metoda, Trg kralja Tomislava 21, Zagreb.

Yves Ivonides: VJEČNI ZALJUBLJENIK, Provincijalat hrvatskih franjevaca konventualaca, Zagreb, 1976. Cijena 60. din. Narudžbe: Provincijalat hrvatskih konventualaca, Miškinina 31, Zagreb.

Ivan Fuček: KRŠĆANSKA ETIKA U POKONCILSKOM ZBIVANJU (ciklostilom), Zagreb, 1976. Cijena 60. din. Narudžbe: Stjepan Fridl, Jordanovac 110, Zagreb.

Pierre Mauriac: RASTAVLJENA (preveo msgr. Pavao Žunić), izd. VZO pri BKJ, Zagreb, 1976. Cijena 50 din. Narudžbe: S. Dilber, Palmotićeve 31, Zagreb.

Anatole Jakovsky: NAIVE MALEREI, Verlag Herder, Freiburg, 1976. Narudžbe: Verlag Herder KG, 78 Freiburg im Breisgau, Hermann-Herder-Strasse 4, Deutschland.

Ante Jurić: SALONA — SOLIN (Antička i starokršćanska Salona — Starohrvatski Solin) VODIČ, izd. Svetište Gospe od Otoka, Solin, 1976. Cijena 30 din. Narudžbe: Župski ured Solin, 58210 Solin.

Lovre Katić: DAVNI GLASOVI IZ SOLINSKIH RUŠEVINA (priredio A. Jurić), Solin, 1976. Cijena 10 din. Narudžbe: Župski ured Solin, 58210 Solin.